

Пілявов Т. М., кандидат економічних наук, доцент кафедри підприємництва, логістики та менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, Україна

ORCID: 0000-0001-7535-7360
e-mail: vitan1975.75@gmail.com

Глушченко Л. Д., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства і виробничого менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, Україна

ORCID: 0000-0002-0108-2904
e-mail: lglushenko@gmail.com

Сучасний стан та тенденції розвитку аграрного сектору України

Анотація. У статті проаналізовано сучасний стан та тенденції розвитку аграрного сектору України. Визначено місце аграрного сектору в економіці країни. Проаналізовано ключові макроекономічні показники аграрного сектору. Досліджено динаміку питомої ваги сільгосппродукції в сукупній доданій вартості, питомої ваги сільського населення у загальній структурі населення, структуру зайнятості населення України за всіма видами економічної діяльності, а також питомої ваги зайнятого населення в сільському господарстві. Визначено, що однією з нагальних проблем аграрного сектору економіки України є залучення інвестицій, які необхідні для модернізації галузі та забезпечення її конкурентоспроможності. Виокремлено фактори, які сприяють залученню інвестицій. Розглянуто обсяг прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор та тенденції зміни обсягу прямих іноземних інвестицій в акціонерний капітал агросектору. Виділено основні перешкоди на шляху активізації процесів інвестування. Досліджено фінансові результати діяльності підприємств аграрного сектору, тенденцію зростання та динаміку рентабельності сільгосп підприємств. Запропоновано пріоритетні напрямки державного регулювання аграрного сектору.

Ключові слова: аграрний сектор; динаміка; розвиток; сільське господарство; сільгосп підприємства; інвестиції; напрямки удосконалення.

Piliavoz Tetiana, PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Entrepreneurship and Financial Activity, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, Ukraine

Hlushchenko Larysa, PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Economics of Enterprise and Production Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, Ukraine

Current State and Trends of Development of the Agricultural Sector in Ukraine

Annotation. The article analyzes the current state and development trends of the agricultural sector of Ukraine, which has become one of those sectors of the Ukrainian economy that are developing very dynamically in recent years.

Thanks to this sphere of the national economy that a significant part of gross added value is created, revenues to the budgets of all levels are formed, foreign exchange revenues from exports grow, and the investment process is actively carried out. The special role of the agricultural sector in the socio-economic life of the country is due to the unique combination of favorable climatic conditions and geostrategic position, the ability of Ukraine to occupy an important place in the international food market. Therefore, the study of the state and development trends of the agricultural sector of Ukraine is relevant.

Purpose. The purpose of the article is to research the state and trends of the agricultural sector in the economy of Ukraine.

Results. The article identifies the place of the agricultural sector in the country's economy. The key macroeconomic indicators of the agricultural sector are analyzed. The dynamics of the share of agricultural products in total value added, the share of the rural population in the general structure of the population, the structure of employment of the population of Ukraine by all types of economic activity, as well as the share of the employed population in agriculture. It is determined that one of the urgent problems of the agricultural sector of Ukraine's economy is to attract investments that are necessary to modernize the industry and ensure its competitiveness. The factors that contribute to attracting investment are identified. The volume of foreign direct investment in the agricultural sector and trends in foreign direct investment in the share capital of the agricultural sector are considered. The main obstacles to intensifying investment processes are highlighted. The financial results of the agricultural sector, the growth trend and the dynamics of profitability of agricultural enterprises are studied. The priority directions of the state regulation of the agrarian sector are offered.

Conclusions. Considering the state and development trends of the agricultural sector of Ukraine, we can conclude that the agricultural sector occupies an important place in the economy and plays an important role in the socio-economic life of Ukraine.

Taking into account the above areas and sound public policy will contribute to the further development of the agricultural sector of Ukraine.

Keywords: agricultural sector; dynamics; development; agriculture; agricultural enterprises; investments; areas for improvement.

JEL Classification: Q10; O18; O13.

Постановка проблеми. Сільське господарство є важливою галуззю національної економіки. Воно забезпечує населення країни життєво-важливими продуктами харчування, що становить зміст продовольчої безпеки держави, виступає джерелом сировини для переробних галузей, є головним і іноді єдиним місцем працевлаштування для сільського населення. Аграрна сфера України протягом останніх років увійшла до числа тих секторів української економіки, які розвиваються дуже динамічно. Саме завдяки цій сфері національної економіки створюється значна частина валової доданої вартості, формуються надходження до бюджетів усіх рівнів, зростають валютні надходження від експорту продукції, активно провадиться інвестиційний процес. Вважаємо, що дослідження стану та тенденцій розвитку аграрного сектору України є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аграрний сектор економіки України виступає системоутворюючою складовою національної економіки, формує основні засади збереження суверенності держави,

соціально-економічної основи розвитку сільських територій та забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей економіки. Вітчизняні науковці постійно досліджують питання стану і розвитку аграрного сектору, зокрема Ю. Лупенко [1], О. Мельник, А. Мельник, Л. Малиш [2], В. Месель-Веселяк [3], О. Михайленко, І. Хільченко [4], Ю. Негода [5], М. Окрепка [6], М. Пугачов [7] та інші.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є дослідження стану та тенденцій розвитку аграрного сектору в економіці України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрний сектор є складною багатофункціональною системою, в якій всі сфери взаємопов'язані й спрямовані на виконання основної мети – задоволення потреб населення в продуктах харчування. У цьому сенсі аграрний сектор є стратегічною галуззю, яка забезпечує продовольчу безпеку країни.

Аграрний сектор посідає важливе місце в економіці країни, що наглядно проілюстровано на рис. 1.

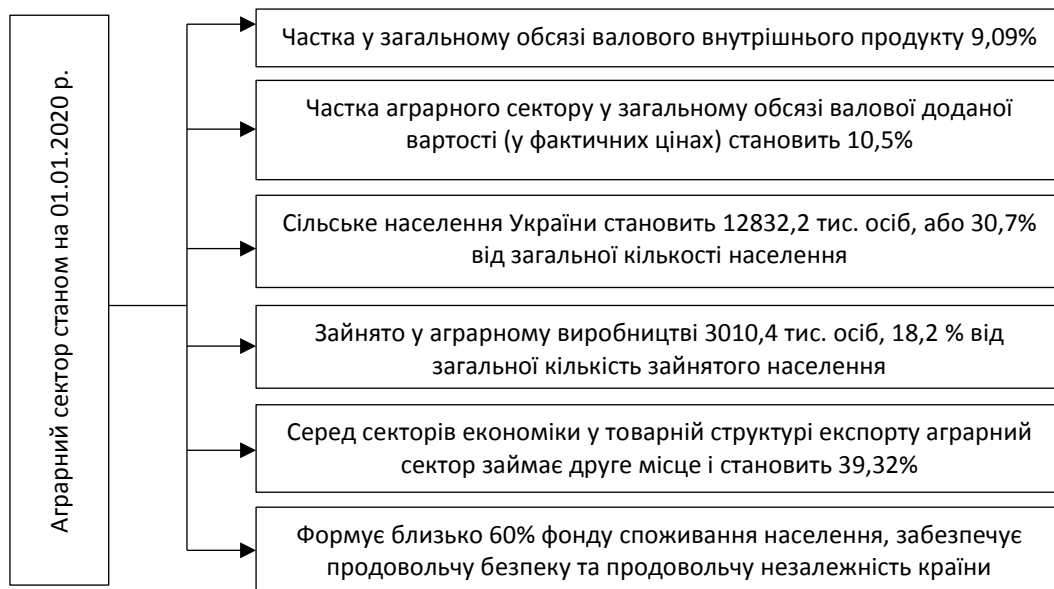

Рисунок 1 – Місце аграрного сектору в національній економіці України

Джерело: [8; 9]

Особлива роль аграрного сектору в соціально-економічному житті країни обумовлюється унікальним поєднанням сприятливих природно-кліматичних умов та геостратегічним положенням, спроможністю України зайняти вагоме місце на міжнародному продовольчому ринку [5].

Для визначення загальних тенденцій розвитку аграрного сектору розглянемо ключові макроекономічні показники аграрного сектору України (рис. 2).

За досліджуваний період 2011-2019 рр. можна зазначити, що з 2012 по 2015 рік питома вага аграрного сектора значно збільшилася: з 7,82% до 12,6%, після цього спостерігається скорочення і за 2019 рік вона становить 9,09%. Враховуючи позитивну динаміку щодо зростання обсягів як сільського господарства, так і ВВП загалом, за досліджуваний період скорочення долі цієї галузі в структурі ВВП свідчить про зменшення темпів зростання аграрного сектору порівняно з іншими.

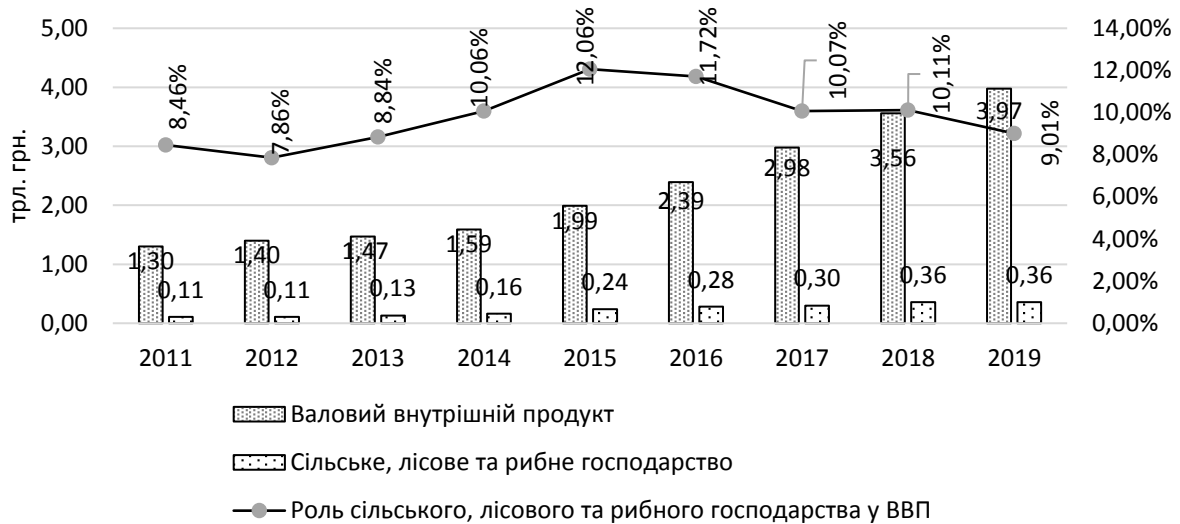

Рисунок 2 – Ключові макроекономічні показники аграрного сектору України за 2011-2019 рр.

Джерело: [8; 9].

Передусім, це стосується оптової та роздрібною торгівлі, яка лідує за питомою вагою у ВВП, та переробної промисловості, яка протягом досліджуваного періоду майже весь час займає друге

місце, що підтверджується зростанням питомої ваги сільгосппродукції у загальній величині створеної доданої вартості (рис. 3).

Рисунок 3 – Динаміка питомої ваги сільгосппродукції в сукупній доданій вартості за 2010-2019 рр.

Джерело: [8; 9].

Дані рис. 3 свідчать, що за 2010-2015 рр. спостерігалось зростання питомої ваги галузі сільського, лісового та рибного господарства в сукупній доданій вартості: з 8,36% в 2010 р. до 14,19% в 2015 р., тобто на 5,83 %. За 2016-2019 рр. ситуація погіршилася і спостерігається поступове скорочення: з 14,19% в 2016 р. до 10,48% в 2019 р., тобто на 3,71%.

Аграрний сектор є галуззю економіки, в якому важливу роль відіграє кадровий потенціал. Аграрний ринок праці є складовою частиною історії народу та її

країни, в якій відмінні риси закріплювалися в характері, традиціях, способі життя населення країни. Це говорить про те, що ринок праці в сільському господарстві створюється не тільки соціально-економічними умовами, а й пошуком нових шляхів, форм та методів сталого розвитку аграрної економіки. Погіршення соціально-демографічної ситуації є типовою і для аграрного сектору, що наглядно відображено на рис. 4.

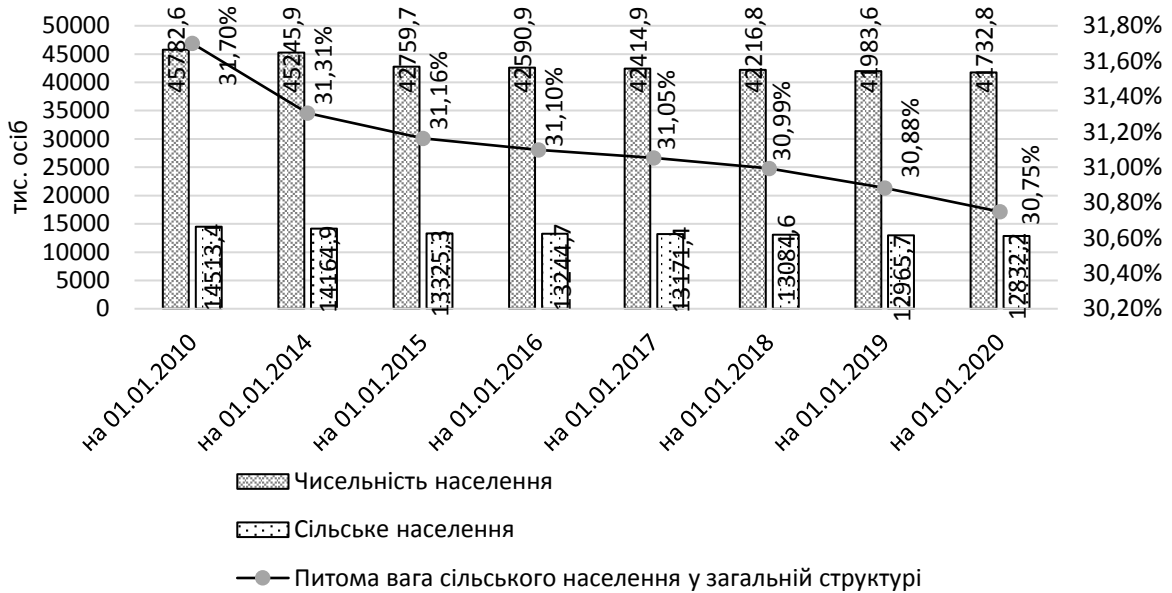

Рисунок 4 – Питома вага сільського населення у загальній структурі населення України за 2010-2019 рр.

Джерело: [8; 9].

Так, в період з 01.01.2010 р. по 01.01.2020 р. чисельність населення країни скоротилася на 4049,8 тис. осіб (8,8 %), у тому числі скорочення чисельності сільського населення становило 11,6 %, або 1681,2 тис. осіб.

В сільській місцевості проживає третя частина усього населення країни, половина з якого складає основу трудового потенціалу. Простежується

тенденція зниження зайнятості населення за всіма видами економічної діяльності, в тому числі і в аграрному секторі (18,2%). На 01.01.2020 р. найбільша кількість населення України була зайнята у таких видах економічної діяльності: оптова та роздрібна торгівлі – 22,9 %; аграрний сектор – 18,2 %; промисловість – 14,8% (рис. 5).

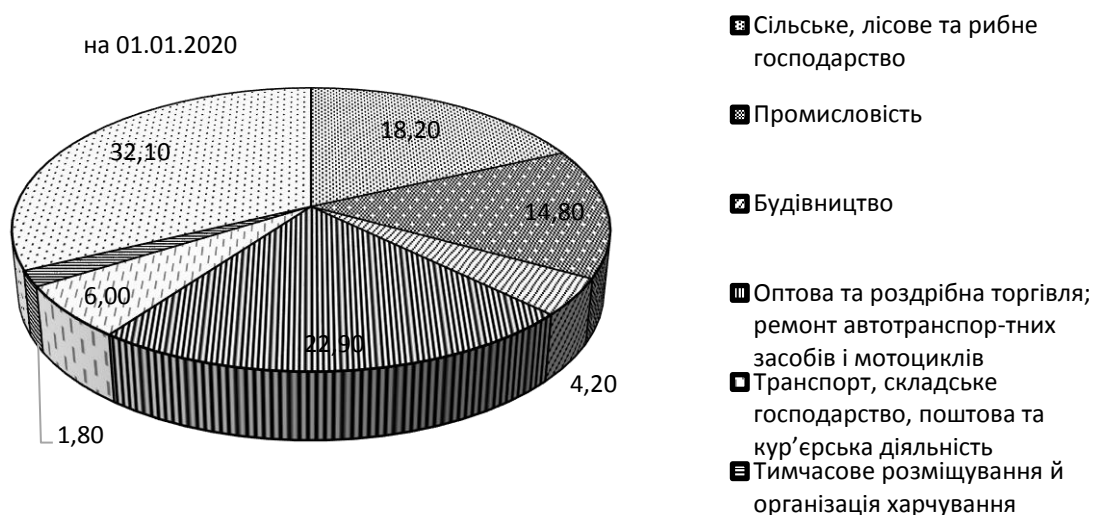

Рисунок 5 – Структура зайнятості населення України за всіма видами економічної діяльності на 01.01.2020 р.

Джерело: [8; 9].

Що стосується тенденцій зайнятості населення у сільському господарстві, то її можна прослідкувати на рис. 6.

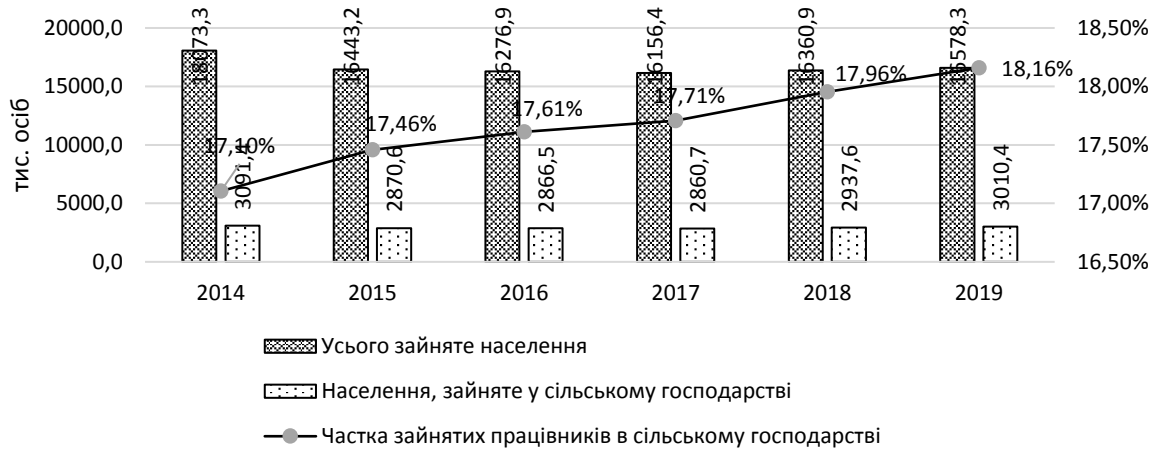

Рисунок 6 – Питома вага зайнятого населення в сільському господарстві України за 2014-2019 рр.

Джерело: [8; 9].

Однією з основних проблем аграрного сектора економіки України є залучення інвестицій, які необхідні для модернізації галузі та забезпечення її конкурентоспроможності. До факторів, які сприяють залученню інвестицій, можна віднести:

- 1) родючі ґрунти: Україна, друга за площею країна в Європі;
- 2) сприятливі кліматичні умови для аграрного виробництва: помірний клімат, чітко виражені пори року мають суттєве значення в агросекторі;
- 3) вдале географічне розташування: сприятливі агроєкологічні умови створюють аграрному сектору економіки України значну конкурентну перевагу, яка доповнюється ще й вигідним географічним розташуванням;
- 4) порівняно низький рівень заробітної плати: в Україні дуже дешева робоча сила, порівняно з країнами Європи, тому цілком логічно – інвестор платитиме, за європейськими мірками, невисоку заробітну плату та працюватиме на родючій землі;
- 5) неускладнений доступ до земельних ресурсів: в Європі, найдорожче земля коштує у Мальті та

Нідерландах – більше \$60 тис. за 1 га. У більшості західноєвропейських країн ціни коливаються від \$15 до \$30 тис. за гектар, а в Східній Європі – \$1-5 тис;

б) девальвація гривні протягом аналізованого періоду: спричиняє зниження вартості товарів та послуг, у тому числі і зниження орендної плати на землю у валютному еквіваленті, що є вигідним для іноземного інвестора [2].

Результати аналізу прямих інвестицій в аграрний сектор України порівняно з іншими видами економічної діяльності представлено в табл. 1.

Як видно з даних таблиці 1, станом на 01.01.2019 р. обсяг прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор порівняно з 2010 роком зменшився на 119,1 млн дол. США, що є вкрай невтішною тенденцією. У порівнянні з іншими видами економічної діяльності в агросектор спрямовується найменша кількість іноземних інвестицій. Станом на 01.01.2019 р. прямі інвестиції в агросектор склали близько 1,7% від загальної кількості іноземних інвестицій в економіку України (560,9 з 32291,9 млн дол. США).

Таблиця 1 – Прямі інвестиції в економіці України за видами економічної діяльності, млн дол. США

Вид економічної діяльності	2010 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
	на 01 січня					
1	2	3	4	5	6	7
Усього	39824,5	38356,8	32122,5	31230,3	31606,4	32291,9
Сільське, лісове та рибне господарство	680,0	617,0	502,2	586,2	578,6	560,9
Промисловість	16617,7	12419,4	9893,6	9667,6	10543,7	10655,1
Будівництво	1272,4	1301,9	1104,1	1043,3	919,5	925,5
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	4359,8	6037,6	5247,4	5106,5	4957,8	5383,0
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	993,0	1355,5	1088,0	1086,0	985,3	997,0
Тимчасове розміщування й організація харчування	489,4	382,3	332,6	330,0	343,3	343,4
Інші види економічної діяльності	15412,2	16243,1	13954,6	13410,7	13278,2	13427,0

Джерело: [8; 9].

Тенденції зміни обсягу прямих іноземних інвестицій в акціонерний капітал агросектору наведено на рис. 7.

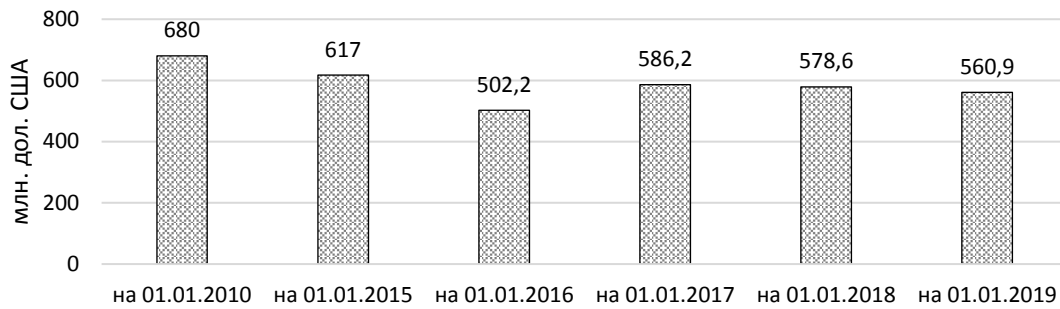

Рисунок 7 – Динаміка обсягів прямих іноземних інвестицій в акціонерний капітал агросектору України на 01.01.2019 р.

Джерело: [8; 9].

Найменший обсяг прямих іноземних інвестицій в акціонерний капітал агросектору України спостерігався на 01.01.2016 р., а саме 502,2 млн. дол. США. Найбільші прямі іноземні інвестиції спостерігались на 01.01.2010 р., а саме 680 млн. дол. США.

Основними перешкодами для активізації процесів інвестування є несприятлива геополітична ситуація, слабка інституційна структура, високий рівень бюрократизації державних органів та корупція,

недостатньо розвинута транспортна інфраструктура, недосконале законодавство, яке регулює аграрний сектор, низький рівень захисту прав інвесторів стосовно інтелектуальної власності і майнових прав.

Дослідження фінансових результатів діяльності підприємств аграрного сектору вказує на те, що переважна їх більшість функціонує ефективно (рис. 8,9).

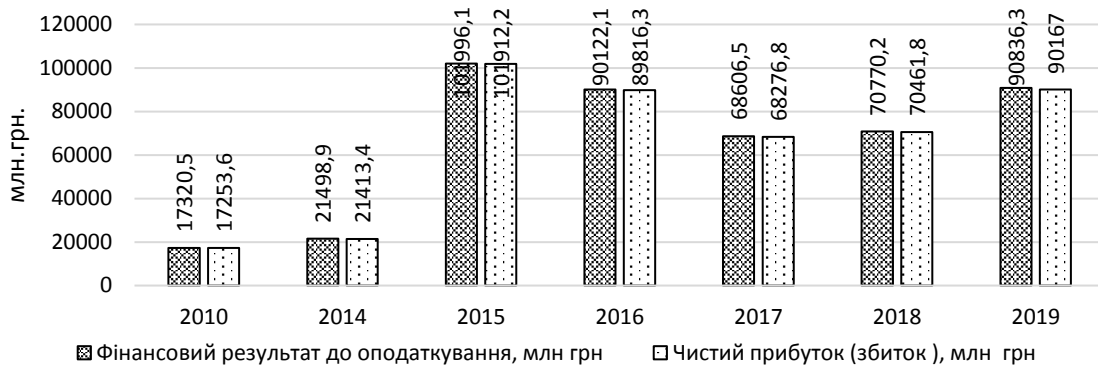

Рисунок 8 – Динаміка фінансових результатів сільськогосподарських підприємств за 2010-2019 рр.

Джерело: [8; 9].

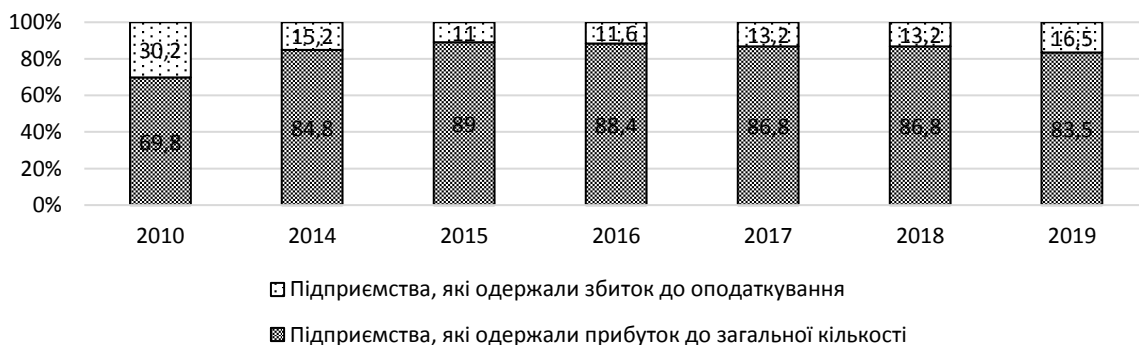

Рисунок 9 – Питома вага прибуткових та збиткових сільськогосподарських підприємств за 2010-2019 рр.

Джерело: [8; 9].

За досліджуваний період спостерігається тенденція зростання кількості прибуткових сільськогосподарських підприємств. Найкращі показники було отримано у 2015-2016 рр. У ці ж роки сільськогосподарські підприємства отримали найвищі абсолютні значення чистого прибутку. Починаючи з

2017 року спостерігається тенденція до зростання прибутків сільськогосподарських підприємств.

Зміна показників рентабельності, які характеризують кінцеву ефективність сільськогосподарських підприємств, відображена на рис. 10.

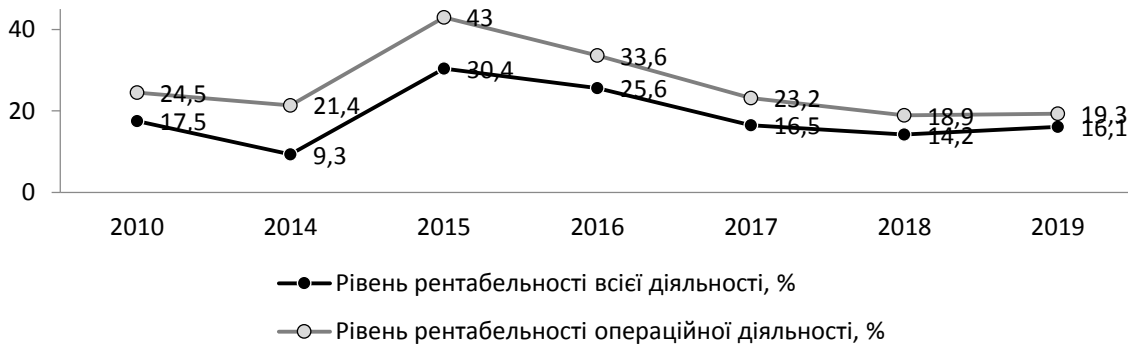

Рисунок 10 – Динаміка рентабельності сільськогосподарських підприємств за 2010-2019 рр.

Джерело: [8; 9].

На протязі 2010-2019 рр. підприємства аграрного сектору працювали прибутково. Найбільш ефективно сільськогосподарські підприємства працювали у 2015-2016 рр. В 2017-2018 рр. спостерігається стрімке зниження прибутковості підприємств, в 2019 році ситуація покращується в бік зростання рентабельності.

Необхідно зауважити, що у економічно-розвинутих країнах значна увага приділяється розвитку аграрного сектору, який досі вважається запорукою економічного розвитку [10].

До основних напрямків удосконалення аграрного сектору відносяться:

- підвищення рівня зайнятості сільського населення за рахунок гідної оплати праці та покращенні умов праці;
- підвищення конкурентоспроможності сільгосппродукції;

– підтримка проблемних регіонів, що мають низький рівень ВВП на одну особу;

– розвиток сільської інфраструктури, у тому числі транспортної;

– зниження бюрократизації державних органів та подолання корупції;

– удосконалення законодавства, яке регулює аграрний сектор;

– підвищення рівня захисту прав інвесторів стосовно інтелектуальної власності і майнових прав.

Висновки. Розглянувши стан та тенденції розвитку аграрного сектору України, можна зробити висновок, що аграрний сектор посідає вагоме місце в економіці та відіграє важливу роль в соціально-економічному житті України.

Враховання вищезазначених напрямків та обґрунтована державна політика сприятиме подальшому розвитку аграрного сектору України.

Література:

1. Лупенко Ю.О. Сучасний стан та перспективи міжнародної інтеграції аграрного сектору України: завдання агроекономічної науки. *Економіка АПК*. 2015. № 6 (2015). С. 6-10.
2. Мельник О.І., Мельник А.Г., Малиш Л.Б. Іноземне інвестування як фактор розвитку аграрного сектору України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 2 (2019). С. 32-37.
3. Месель-Веселяк В.Я. Стратегічні напрями розвитку аграрного сектору економіки України. *Економіка АПК*. № 6(2016). С. 37-49.
4. Михайленко О. В., Хільченко І. Ю. Аграрний сектор України: сучасний стан, проблеми та перспективи реформування галузі. *Modern Economics*. 2019. № 15(2019). С. 148-152. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V15\(2019\)-21](https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-21).
5. Негода Ю.В. Місце аграрного сектору в національній економіці України. *Економіка та держава*. 2019. № 8 (2019). С. 41-43.
6. Окрепка М.Є. Розвиток сільськогосподарського виробництва і проблеми його інвестування. *Вісник Запор. нац. ун-ту. Економічні науки*. 2010. № 4(8) (2010). С. 176-180.
7. Пугачов М.І. Аграрний сектор економіки України в умовах інституційних змін. *Економіка АПК*. 2017. № 5 (2017). С. 12-18.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 01.11.2020).
9. Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2019 рік. http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/09/zb_sg_Ukr_2019.pdf (дата звернення 01.11.2020).
10. Стратегія сталого розвитку «Україна2020». Схвалена Указом Президента України від 12 січня 2015 року №5/2015 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

References:

1. Lupenko, Yu.O. (2015). Current state and prospects of the international integration of the agrarian sector of Ukraine: the problem of agro-economic science. *Ekonomika APK*, 6, 6-10 [in Ukrainian].
2. Meljnyk O.I., Meljnyk A.Gh., Malyshev L.B. (2019). Inozemne investuvannja jak faktor rozvytku aghrarnogho sektora Ukrainy. *Investyciji: praktyka ta dosvid*, 2, 32-37 [in Ukrainian].
3. Mesel-Veselyak, V.Ya. (2016). Strategic directions of development of agrarian sector of economy of Ukraine. *Ekonomika APK*, 6, 37-49 [in Ukrainian].
4. Mykhailenko O., Khilchenko I. (2019). Agricultural sector of Ukraine: the modern state, problems and prospects of reform in the field. *Modern Economics*, 15 (2019), 148-152. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V15\(2019\)-21](https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-21) [in Ukrainian].
5. Neghoda Ju.V. (2019) Misce aghrarnogho sektoru v nacionalnij ekonomici Ukrainy. *Ekonomika ta derzhava*, 8, 41-43. [in Ukrainian].
6. Okrepka, M. Y. (2010). Development of agricultural production and problems of its investment. *Zaporizha: Visnyk of Zaporizha National University*, 176-180 [in Ukrainian].
7. Pugachev, M.I. (2017). Agrarian sector of Ukraine's economy in the context of institutional change. *Ekonomika APK*, 5, 12-18 [in Ukrainian].
8. Oficijnyj sajt Derzhavnoji sluzhby statyky Ukrainy. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
9. Statychnyj zbirnyk «Sil'sjke goshpodarstvo Ukrainy» za 2019 rik. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/09/zb_sg_Ukr_2019.pdf [in Ukrainian].
10. Strateghija stalogho rozvytku «Ukraina2020». Skhvalena Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 12 sichnja 2015 roku Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> [in Ukrainian].

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License